

Pokojninsko zavarovanje nameščencev.

Dr. Bogumil Senekovič.

I.

Postanek in razvoj pokojninskega zavarovanja nameščencev v Sloveniji.

Prvi početki socialnega zavarovanja v slovenskih pokrajinah segajo precej daleč nazaj. Na dokaj široki podstavi zasnovano nezgodno in bolniško zavarovanje delavcev smo dobili že v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Nezgodno zavarovanje delavcev je bilo uvedeno z zakonom 28. decembra 1887 leta ter se je začelo izvajati s 1. novembrom 1889. leta, bolniško zavarovanje delavcev pa je bilo odrejeno z zakonom 30. marca 1880. leta ter se je pričelo praktično izvajati s 1. avgustom 1889. leta. Tako nezgodno, kakor tudi bolniško zavarovanje je bilo v teku naslednjih let v mnogih ozirih izpremenjeno in izpopolnjeno. Nezgodno in bolniško zavarovanje delavcev, kakršno je bilo v veljavi v Sloveniji do prevrata in še kasneje, dokler ni dobil moči naš jugoslovenski zakon o zavarovanju delavcev od 14. maja 1922., je bilo po svojih bistvenih načelih zasnovano po nemškem vzorcu. Nemčija je vobče prednjačila skoro v vseh panogah socialnega skrbstva ter bila vzor za Avstrijo. Samo v eni panogi socialnega skrbstva je bivša Avstrija prehitela Nemčijo. Pokojninsko zavarovanje nameščencev je namreč uvedla Avstrija dokaj prej nego nemška država. Zaradi tega si je smela avstrijska država lasirati, da je od nje zasnovano pokojninsko zavarovanje nameščencev njena lastna, samonikla ustvaritev.

Komaj sta bila v bivšem avstrijskem parlamentu sprejeta zakona o nezgodnem in bolniškem zavarovanju delavcev, so se že začeli oglašati zasebni nameščenci ter so zahtevali, da naj se uredi tudi pokojninsko zavarovanje nameščencev. Od leta 1888. naprej so neprestano dohajale prošnje na centralno vlado in na parlament, da naj se čimprej začne delo za ustvaritev pokojninskega zavarovanja. Leta 1893. se je poslanska zbornica v posebni resoluciji izjavila za uvedbo pokojninskega

zavarovanja. To je dalo vladi povod, da je izdelala zakonski osnutek, ter ga leta 1901. predložila parlamentu. Poslanska zbornica je začela takoj razpravljati o tem osnutku; vendar se javnost za vse te razprave ni mnogo zanimala. Gosposki zbornici se je izročil osnutek šele leta 1906. Komaj pa je začela gosposka zbornica pretresati zakonski osnutek, so se takoj oglasili udeleženi krogi. Pri tem se je pokazalo, da so mnenja o potrebi pokojninskega zavarovanja celo pri najbolj prizadetih osebah zelo različna. Gosposki zbornici je bilo o tej stvari predloženih 560 peticij. Od teh je bilo 217, ki so zahtevale, da se pokojninsko zavarovanje sploh opusti, 222 pa, da naj se uvede po osnutku, kakor ga je že sprejela poslanska zbornica. Ostalih 121 peticij je zahtevalo, da naj se od poslanske zbornice sprejeti osnutek izpremeni.

Vzlic številnim protestom je tudi gosposka zbornica pri-trdila sklepu poslanske zbornice. Zakon o pokojninskem zava-rovanju nameščencev je bil dne 16. decembra 1906. leta sank-cioniran ter v prvi številki državnega zakonika leta 1907. objavljen. V veljavo naj bi stopil zakon s 1. januarjem l. 1909. Še preden pa je stopil zakon v veljavo, so številni poslanci z interpelacijami zahtevali, da naj se zakon novelira, ker ne ustreza svojemu namenu in zlasti tudi ne potrebam prizadetih krogov. Vlada je na vse te interpelacije odgovorila, da ne more prevzeti iniciative za noveliranje zakona, dokler zakon sploh še ni stopil v veljavo, češ da je treba počakati, kako se bo zakon obnesel v praksi, in da tudi sicer razni ugovori, ki se pojav-ljajo zoper zakon, drug drugemu nasprotujejo, in da je vsled tega treba, da se vsi ti ugovori pojasnijo in nazoni razčistijo. Pač je vlada izjavila, da je pripravljena sodelovati, ako bi po-slanska zbornica sama izdelala predloge za noveliranje za-kona.

Še hujši odpor se je pojavil, čim se je začelo pokojninsko zavarovanje praktično izvajati. Številne osebe, ki jih je zakon brez dvoma namerjal pritegniti pokojninskemu zavarovanju, so se skušale dolžnosti zavarovanja odtegniti. Popolnoma pone-srečena stilizacija določb, ki so osnavljale dolžnost zava-rovanja, je vse take poskuse olajševala in naravnost pospeševala.

Določbe o dolžnosti zavarovanja so bile tako nejasne, da so bila upravna oblastva, ki naj bi o tem odločevala, v največji zadregi. Nekoliko več jasnosti je prišlo šele, ko je upravno sodišče izdalo nekoliko načelnih razsodb.

Zakon pa je bil tudi še v marsikaterem drugem oziru pomanjkljiv in pogrešen. Nezadovoljnost, ki jo je vzbudil, je bila vseobča. Nezadovoljni so bili delodajalci, češ da je zavarovanje nepotrebno, zanje same posebej pretežko breme, ki se ne da opravičiti; nezadovoljni pa so bili tudi zavarovanci, češ da so stroški zavarovanja previsoki, zavarovalne dajatve pa nezadostne. Velika organizatorična napaka je tudi bila, da se je dopustilo pokojninsko zavarovanje pri raznih nadomestnih zavodih in z raznimi nadomestnimi pogodbami.

Praksa je pokazala, da so hibe in pogreški zakona tako težki in bistveni, da bo izvedba pokojninskega zavarovanja nameščencev naravnost onemogočena, ako se ne bo postavila čimprej na drugo podlago. Inicijativa za preuredbo pokojninskega zavarovanja je izšla iz poslanske zbornice; pri preuredbi sami pa je smotreno sodelovala tudi vlada. Pretresanje številnih predlogov za preosnovanje pokojninskega zavarovanja je bilo poverjeno socialnopolitičnemu odboru poslanske zbornice. Ta odbor je po temeljitem posvetovanju izdelal osnutek za noveliranje zakona o pokojninskem zavarovanju, ki je bil v poslanski zbornici sprejet meseca januarja l. 1914. Gosposka zbornica o tem zakonskem predlogu ni utegnila več razpravljati, ker je bil med tem državni zbor odgođen.

Ker bi nadaljnje zavlačevanje nujno potrebne reforme pokojninskega zavarovanja občutno oškodovalo pravice zavarovancev, je bil osnutek zakona, kakor ga je sprejela poslanska zbornica, objavljen s cesarsko naredbo 25. junija 1914 (štev. 138 drž. zak.). — Slednja je bila pozneje še popolnjena s cesarsko naredbo 28. avgusta 1914 (štev. 225 drž. zak.). — Avstrijski zakon od 16. decembra 1906 izpopolnjen, oziroma izpremenjen s pravkar navedenima cesarskima naredbama je še dandanašnji podstava pokojninskemu zavarovanju v Sloveniji in Dalmaciji. Pokojninsko zavarovanje v teh pokrajinah pa se je moralo seveda prilagoditi novim državnopravnim razmeram, nastalim po

prevratu, prav tako pa tudi docela izpremenjenim gospodarskim in socialnim prilikam. — To se je zgodilo z jugoslovanskim zakonom o pokojninskem zavarovanju nameščencev v Sloveniji in Dalmaciji z dne 12. maja 1922. — O pokojninskem zavarovanju nameščencev, kakor ga je zasnoval ta zakon, je v naslednjem podrobneje razpravljati, poprej pa je pojasniti pravi pomen in namen pokojninskega zavarovanja nameščencev.

II. Bistvo in pomen pokojninskega zavarovanja nameščencev.

Bolniško in nezgodno zavarovanje je v prvi vrsti namenjeno manuelnim delavcem; gre tu predvsem za socialne odredbe v prid delavskemu stanu. Dasi so bolniškega in nezgodnega zavarovanja sicer deležni tudi obratni uradniki, torej duševni delavci, je vzlic temu omenjeni instituciji, kakor nam jasno kaže njiju zgodovinski razvoj, v prvi vrsti presojati kot skrbstveni instituciji, ki so njih dobrote namenjene najnižjemu sloju, to je delavskemu stanu. Po svojem bistvu nekaj drugega je pokojninsko zavarovanje nameščencev. Pokojninsko zavarovanje ni socialna uredba, ki bi bila namenjena delavcem, pač pa je to uredba socialne politike za srednji stan. Pokojninsko zavarovanje nameščencev je najmlajša panoga socialne politike.

Socialna politika se je v svojih prvih početkih popolnoma izčrpala v reševanju delavskega vprašanja. To je bilo popolnoma v skladu z nauki, ki jih je razširjal takozvani znanstveni socializem; ta srednjega stanu sploh ni priznaval. Po njegovih naukih morajo veliki obrati nujno absorbirati male obrate; ta proces se nadaljuje toliko časa, dokler ni vse proizvodnje in razdeljevanje gospodarskih dobrin združeno v nekaterih maloštevilnih velepodjetjih. Nasproti tem velepodjetjem stoji armada proletariata. V tem procesu ni prostora za srednji stan; v boju med kapitalom in delom mora srednji stan nujno izginiti. Od srednjega stanu se samo nekateri poedinci povzpnejo v vrsto kapitalistov, vsi drugi pa se pogreznejo v proletariatu. Iz tega vidika je presojal znanstveni socializem tudi vso socialno politiko; njegovo socialno politiko je docela absorbiralo delavsko vprašanje. Posebnih odredb na korist srednjemu stanu znanstveni socializem ni smatral za potrebne, ker mu je bil srednji

stan samo nekaka začasna grupacija, ki mora itak slej ali prej izginiti.

Po naukih znanstvenega socializma bi moral srednji stan propadati; biti bi ga moralo čim dalje manj. Statistika pa nasprotno dokazuje, da temu ni tako. Dognano je, da srednji stan v boju za obstanek ni podlegel, da se marveč vzdržuje. Če primerjamo podatke ljudskega štetja v letih 1890, 1900 in 1910 vidimo, da se število pripadnikov srednjega stanu ni zmanjšalo, pač pa nasprotno, da srednji stan po številu narašča, najsi tudi le polagoma. Res je sicer, da se zmanjšuje število oseb, ki imajo svoj samostojen pridobitek in da je vsled tega manj pripadnikov srednjega stanu, ki samostojno pridobivajo, kakor mali podjetniki, trgovci in obrtniki, nasprotno pa je dokazano, da narašča število oseb, ki sicer nimajo samostojnega pridobitka, ki pa se vzlic temu po svoji izobrazbi, po svojem delu in po svojem mišljenju prištevajo srednjemu stanu, nikakor pa ne proletariatu. V to kategorijo spadajo zlasti višje kvalificirani nameščenci v trgovski stroki. Po statistiki je ugotovljeno, da zlasti število takih nameščencev vzlic napredujoči kapitalistični organizaciji stalno narašča. S tem je ovržen tudi nauk znanstvenega socializma o nujnem propadanju srednjega stanu.

Da je srednji stan tudi za državo in človeško družbo posebne važnosti, ni treba posebej poudarjati. Že Aristotel je spoznal veliko važnost srednjega stanu. Po njegovem nazoru sta prava svoboda in prava socialna blaginja tem jačje zajamčeni, čim močnejši so srednji stanovi. Da je Aristotel pogodil globoko resnico, izpričuje vsa zgodovina.

Čim smo se dokopali do spoznanja, da srednji stan dejanski obstoji in da je potreben v državnem in družabnem organizmu, nam mora biti tudi jasno, da se mora vse, kar je treba, ukreniti za vzdržanje srednjega stanu v boju za obstanek. Jasno je, da mora socialna politika tudi srednji stan prištevati svojemu področju.

Pripadniki srednjega stanu so samostojni, če samostojno pridobivajo ali pa nesamostojni, ako se preživljajo na ta način, da udinjajo svoje duševne sile tujemu podjetniku. Socialna politika mora skrbeti i za samostojne i za nesamostojne pripad-

nike srednjega stanu. Načini, kako naj se pomaga samostojnim in nesamostojnim pripadnikom srednjega stanu, so seveda različni. V našem obrtnem pravu so razne odredbe, ki namerjajo zaščititi malega in srednjega obrta; razen tega so tudi različne institucije, ki naj pospešujejo razvoj malega in srednjega obrta. Vse te uredbe so namenjene samostojnim malim podjetnikom, ki se grupirajo v srednjem stanu. Z bistveno drugimi uredbami pa je treba podpreti tiste pripadnike srednjega stanu, ki nimajo samostojnega pridobitka. Najvažnejša taka uredba je pokojninsko zavarovanje.

Podjetniki srednjega stanu imajo zasiguran svoj obstanek v svojem podjetju. Podjetje preživlja podjetnika, dokler je zdrav in za delo zmožen, preživlja ga pa tudi še pozneje, ko ne more več sam delati. Če si ni nič prihranil za svojo starost, lahko odda svoje podjetje v zakup drugi osebi ali ga proda; po njegovi smrti nadaljujejo podjetje vdova in njegovi nedoletni otroci. Podjetnik je torej kolikor toliko preskrbljen tudi še potem, ko ne more več sam delati.

Drugače je pri nameščencih, ki nimajo samostojnega podjetja, marveč služijo v tujem podjetju. Kakor je organizirano narodno gospodarstvo sedaj, se ne obeta mnogo nameščencem, da bi se utegnili osamosvojiti ter postati samostojni podjetniki. Za ustanovitev podjetja je treba kapitala, ki nameščencu navadno ni na razpolago; za mala nova podjetja pa vrhtega poleg obstoječih velekapitalističnih podjetij ni pravega prostora. Nameščenec ostane v večini primerov v službi pri tujem podjetju do svoje smrti, oziroma dokler ne postane nesposoben za delo. Že iz tega razloga je treba nameščence preskrbeti za tisti čas, ko zaradi starosti ali invaliditete ne bodo mogli več služiti. Skrbeti je treba tudi za svojce, če nameščenec umre. Žene nameščencev iz srednjega stanu same navadno ne pridobivajo, temveč živijo docela od zaslužka svojih mož, otroci nameščencev se posvečajo navadno višjim poklicom, ki je zanje treba dolgoletne izobrazbe. Eksistenca žen in otrok je ogrožena, čim odpade njih vzdrževatelj, oziroma čim njih vzdrževatelj sam ne more več delati. Vse to dokazuje, kako je nujno potrebno, da se srednjemu stanu, ki nima samostojnega pridobitka,

bitka, preskrbi pomoč in podpora za tiste prilike, ko vzdrževatelj rodbine sam ne more več skrbeti zase in za svojo rodbino.

Ni dvoma, da je pokojninsko zavarovanje nameščencev upravičeno in pa tudi v resnici potrebno.

Zavarovanje pa ni samo v interesu nameščencev, temveč tudi v interesu njih službodajalcev, kajti z vso vnemo se more posvetiti delu za tuje podjetje samo oni nameščenec, ki ga ne tarejo skrbi za bodočnost.

Posebne politične važnosti je tudi, da se zadovolji nameščenec; tega ni treba posebej poudarjati, če pomislimo, kakšna vloga je ravno nameščencem srednjega stanu odkazana v družabnem in državnem življenju.

Ugovori podjetnikov, da jim nalaga pokojninsko zavarovanje pretežno finančno breme, tudi niso utemeljeni, saj je dobro znano, da podjetniki to breme s časom prevajajo na celotno narodno gospodarstvo. Premije, ki jih morajo plačevati podjetniki, se smatrajo kakor produkcijski stroški, ki se kakor drugi produkcijski stroški prevajajo na konsum. Premije so za podjetnika le toliko časa neprijetno breme, dokler se proces prevalitve še ni izvršil. Tu imamo isto prikazen, kakor pri neposrednih davkih sploh. Sladkorne tovarne, pivovarne prevajajo neposredni davek, ki ga morajo plačevati, na konsum; konsument je slednjič tisti, ki v resnici plača neposredni davek. Ravno tako je pri zavarovalnih premijah.

Težje breme so zavarovalne premije za zavarovance; toda tudi zavarovanci si pomagajo. V normalnih razmerah se upoštevajo taki izdatki, kakor so stroški zavarovanja, pri določitvi plače. Premije se kalkulirajo v plačah, ki jih nameščenci zase zahtevajo. Normalni pojav je torej, da prevale nameščenec breme zavarovanja na službodajalca in sicer v obliki plače, službodajalec pa celo breme na konsumente, kar se izraža v prodajni ceni.

Pokojninskemu zavarovanju je namen, da preskrbi nameščencu pomoč za tisti čas, ko ne bo več sposoben za delo. Pokojninsko zavarovanje ne predvideva, oziroma ne zahteva absolutne nesposobnosti za delo, marveč nudi pomoč, čim po-

stane nameščenec nesposoben izvrševati poklic, ki si ga je izbral. Prebiranje poklica pri nameščencih za višje kvalificirane službe ni tako lahko kakor pri manualnih delavcih. Manualni delavec, ki ne more opravljati dela, ki si ga je prvotno izbral za svoj poklic, dobi lahko v drugi stroki delo, ki ga preživlja. Drugače je pri duševnih delavcih. Duševni delavec, ki ne more več izvrševati poklica, ki se je zanj pripravil, more le težko dobiti primerno službo v drugi stroki, ki bi ga preživljala. Zato je bilo treba napraviti razliko med bolniškim in nezgodnim zavarovanjem delavcev na eni strani in med pokojninskim zavarovanjem nameščencev na drugi strani. Pri bolniškem in nezgodnem zavarovanju je pogoj, da se dajejo podpore, nesposobnost za pridobitev sploh, dočim je pri pokojninskem zavarovanju pogoj takozvana poklicna invaliditeta. Nameščenec naj dobi rento, čim ne more več izvrševati svojega poklica. Pokojninsko zavarovanje pa naj ne skrbi samo za nameščenca, dokler živi, marveč naj nudi po nameščenčevi smrti pomoč tudi njegovim svojcem, namreč vdovi in nepreskrbljenim otrokom. Vdova naj dobiva zase vdovnino, za svoje nedoletne in nepreskrbljene otroke pa prispevke, da jih more odgojiti in izobraziti za njih bodoči poklic.

III. Obveznost pokojninskega zavarovanja in njeni kriteriji.

Pokojninskemu zavarovanju so po § 1. p. 2 zavezani oni nameščenci, zaposleni na bivšem avstrijskem ozemlju kraljevine SHS,

- 1.) ki so dovršili 18. leto starosti,
- 2.) ki dobivajo od istega službodajalca prejemke, ki znašajo, računjeno na vse leto, najmanj 600 kron in
- 3.) ki imajo, kakršna je pač njih služba, uradniški značaj ali pa redoma izvršujejo pretežno duševna službena opravila.

Kriteriji, ki jih navaja zakon za obveznost zavarovanja, niso posebno točni, pa tudi ne dovolj jasni. Oglejmo si nekoliko поблиže one bistvene momente, ki utemeljujejo zavarovalno dolžnost!

Obvezno pokojninsko zavarovanje je omejeno na one nameščence, ki so zaposleni na bivšem avstrijskem ozemlju kra-

ljevine SHS. Bivšemu avstrijskemu ozemlju se prištevajo razen tega ozemlja tudi vsi oni kraji, ki sicer še spadajo v območje velikih županij v Sloveniji in Dalmaciji. Obvezno pokojninsko zavarovanje obsega torej poleg slovenskega ozemlja bivše Avstrije tudi vse prekmursko ozemlje, ki je prej spadalo pod ogrsko krono in je sedaj v upravnem oziru priklopljeno mari-borski veliki županiji.

Prvi pogoj, da se osnuje zavarovalna dolžnost, je potemtakem zaposlenost na omenjenem ozemlju. Za nameščence, ki so na tem ozemlju zaposleni, velja zavarovalna dolžnost brez ozira na to, ali je nameščenec ali njegov službodajalec tuzemec ali inozemec. Inozemske firme, ki imajo nameščence v Sloveniji ali v Dalmaciji, so ravno tako podvržene zakonu, kakor tuzemske. Ako bi imela n. pr. inozemska firma v Sloveniji stalno uredbo (obratovalnico, podružnico), kjer bi sprejemala naročila, kjer bi poslovala z naročniki Slovenije, bi morala svoje tukajšnje nameščence pravtako zavarovati kakor vsaka domača firma.

Nameščenci tuzemskih obratov, ki so zaposleni pri podružnicah v inozemstvu, pa se nasprotno ne morejo smatrati, da so v tuzemstvu zaposleni. Isto velja glede potnikov, ki so določeni izključno zato, da nabirajo odjemalce v inozemstvu. Za vse te nameščence ne velja zavarovalna dolžnost.

Drugi pogoj, da se osnuje zavarovalna dolžnost je, da je nameščenec dovršil 18. leto svoje starosti. Zavarovalna dolžnost začenja torej šele z dovršenim 18. letom.

Nadaljnji pogoj je, da ima nameščenec pri istem službodajalcu najmanj 150 dinarjev službenih prejemkov na leto. Bistveno je, da ima nameščenec pri istem službodajalcu vsaj 150 dinarjev letnih službenih prejemkov. Pogoj je torej, da dobiva nameščenec te prejemke iz enega službenega razmerja. Ako sta se službodajalec in nameščenec pogodila, da bo nameščenec iz službenega razmerja, ki ga je sklenil s tem službodajalcem, dobival na leto najmanj 150 dinarjev, je pogoj izpolnjen in zavarovalna dolžnost osnovana. Ali bo službeno razmerje v resnici trajalo eno leto in ali bodo vsled tega prejemki, ki jih bo službodajalec izplačal nameščencu, dejanski dosegli ta znesek,

ni potrebno. Ako je nameščenec hkratu pri več službodajalcih zaposlen, pa prejemki pri enem službodajalcu ne dosegaajo zneska 150 dinarjev na leto, potem ni zavezan pokojninskemu zavarovanju. najsi tudi presegajo službeni prejemki iz vseh službenih pogodb skupno znesek 150 dinarjev na leto. V tem primeru namreč ni izpolnjen bistven pogoj, ki ga zahteva zakon, da ima nameščenec pri istem službodajalcu najmanj 150 dinarjev službenih prejemkov na leto. Službenim prejemkom se ne prištevajo samo plače v denarju, stanarine, aktivitetne in funkcijske doklade, marveč tudi razni nestalni prejemki, kakor tanjijeme, potem pa tudi vsakovrstni naruralni prejemki.

Nadaljnji pogoj, ki ga zahteva zakon, je, da ima nameščenec svojstvo uradnika ali pa, da opravlja pretežno duševna opravila.

Karakteristika, ki jo podaja zakon, ni točna, pa tudi ne posebno srečna.

Uradnik je v pravem smislu besede tisti, ki opravlja javno službo ali ki je član javnega oblastva. Kdor opravlja javne posle, tega imenujemo uradnika. O nameščencih, ki so v zasebnih službah, pravzaprav ni moči govoriti, da so uradniki.

Če pravi zakon, da je pokojninskemu zavarovanju zavezan zasebni nameščenec, ki ima svojstvo uradnika, tega ni jemati dobesedno. Opozoritev na svojstvo uradnika se mora smatrati zgolj kot nekaka primera. Pokojninskemu zavarovanju bodi zavezan vsak zasebni nameščenec, ki je z ozirom na svojo službo prilično v tistem položaju, kakor javni uradnik. Javni uradnik je odvisen, nima samostojnega pridobitka ter tudi ne nade, da bi se osamosvojil; zato je treba preskrbeti javnega uradnika za tisti čas, ko radi starosti ali nezmožnosti za delo ne bo več mogel služiti. Če je zasebni nameščenec po svoji službi in po svojem socialnem stališču v takem položaju, kakor javni uradnik, potem je tudi zanj treba skrbeti; zato bodi zavezan pokojninskemu zavarovanju.

Ako zasebni nameščenec sicer nima svojstva uradnika, je pokojninskemu zavarovanju zavezan, ako opravlja pretežno duševna opravila. Duševna so ona opravila, ki niso telesna ali

manuelna. Zavarovanju zavezani so samo nameščenci, ki pretežno opravljajo duševna dela; če opravljajo pretežno duševna dela, so zavarovanju zavezani, najsi poleg duševnih opravil tudi opravljajo telesna dela.

Ali so opravila, ki jih opravlja zasebni nameščenec po svojem bistvu duševna, je v vsakem konkretnem primeru posebej ugotoviti. Ravnotako je treba za vsak konkretni primer ugotoviti, ali prevladujejo duševna ali telesna opravila, ako so nameščencu poleg duševnih opravil odkazana tudi telesna dela.

Kdaj je služba pretežno duševna, oziroma katere službe se morajo smatrati za pretežno duševne, ni moči povedati v naprej z apodiktično sigurnostjo. Dvomom, pomislekom so vrata na stežaj odprta. Kar smatra kdo za duševno delo, je drugemu zgolj mehanično delo, ki zanj ni treba napenjati duha. Zakonodajalec si je bil v svesti, da je kriterij »duševne službe« zelo problematične vrednosti, zato podaja oblastvom, ki naj preso-jajo in kvalificirajo službe po njih kakovosti, nekatera navodila, kako naj se tolmači pojem »duševna služba« oziroma »duševno opravilo«.

Za duševna opravila označuje zakon n. pr. nastopna opravila: vzgojevanje in poučevanje, izvrševanje svobodnih umetnosti brez ozira na umetnostno vrednost del, vodstvo obratov, obratnih oddelkov ali poslovalnic, višje nadzorstvo nad delom drugih oseb, pisarniška in kontorska služba itd. Zavarovalne dolžnosti nadalje ni za službe poslov in za neposrednje sodelovanje obrtnih, rudarskih, poljedelskih in gozdarskih delavcev in učencev pri proizvajanju blaga.

Zadnji pogoj pa je, da opravlja nameščenec zadevna opravila na podlagi službenega razmerja. Obstoj službenega razmerja je bistveni pogoj zavarovalne dolžnosti. Službeno razmerje se sklene s posebno pogodbo; nikakor pa ni treba, da se je službena pogodba sklenila pismeno. Zadostuje tudi usten dogovor, zadostujejo pa eventualno tudi konkludentna dejanja, da je moči sklepati na službeno razmerje. Kadar nastane dvom, ali obstoji službeno razmerje ali gre za dela, ki jih je kdo prevzel kot podjetnik, bo treba vselej ugotoviti, kako se je

zadevni pogodbenik zavezal opraviti delo oziroma službo. Nameščenec daje svojo delovno silo na razpolago službodajalcu, podjetnik pa se zgolj zaveže, da bo izvršil določeno delo, ne da bi se sicer odpovedal pravici, svobodno razpolagati s svojo delovno silo.

Nameščenec, ki dá s pogodbo vso svojo delavno silo na razpolago drugi osebi, ne more biti samostojen podjetnik, temveč je uslužbenec; veže ga službeno razmerje z osebo, ki ji je dal svojo delavno silo na razpolago. Zavarovalni agent, ki se je s pogodbo zavezal, da bo vse svoje moči posvetil zavarovalni družbi, je uslužbenec te družbe in kot tak zavezan pokojninskemu zavarovanju, če so glede njega izpolnjeni tudi vsi drugi zakoniti pogoji. Nasprotno pa se n. pr. ne more smatrati za nameščenca zdravnik, ki se je zavezal bolniški blagajni, da bo dajal zdravniško pomoč njenim članom proti določenemu plačilu, ki si je pa sicer izgovoril prostost, da bo neomejeno izvrševal svoj poklic in ki se tudi sicer ni podvrgel službeni oblasti blagajne.

Za obstoj službenega razmerja je nerelevantno, če je službeno razmerje sklenjeno za daljši čas ali pa samo za krajšo dobo. Časovno omejeno službeno razmerje, pa tudi službeno razmerje, ki je poljubno odpovedano, osnuje zavarovalno dolžnost ravnotako, kakor službeno razmerje, ki je bilo sklenjeno definitivno kot trajno, ali pa kakor življensko nameščenje.

S tem so izčrpani oni kriteriji, ki osnujejo po zakonu dolžnost pokojninskega zavarovanja. Vsi nameščenci, ki so v njih združeni ti kriteriji, so zavezani pokojninskemu zavarovanju. Dolžnost zavarovanja pa seveda ne velja za one nameščence, ki jih zakon izrečno izvzema. Tako n. pr. so izvzeti po § 2. p. z.: osebe, ki bi postale prvič zavezane zavarovati se, ko so že dovršile 55. leto starosti, potem nameščenci dvora, države in njihju zavodov in podjetij, odvetniški in notarski kandidati i. t. d.

IV. Uvrstitev zavarovanju zavezanih oseb.

Za izvedbo pokojninskega zavarovanja se uvrščajo zavarovanju zavezane osebe na podstavi svojih letnih prejemkov v nastopne plačilne razrede, na novo urejene z naredbo ministra

za socialno politiko od 1. oktobra 1923, št. 338 Ur. l., in veljavne od 1. januarja 1924.

Plačilni razred	Vračunljivi letni prejemki od dinarjev do	Zavarovani letni prejemki dinarjev
I.	150 — 2400	1850
II.	2401 — 4200	3600
III.	4201 — 6000	5400
IV.	6001 — 8640	7200
V.	8641 — 10200	9000
VI.	10201 — 12000	10800
VII.	12001 — 14400	12600
VIII.	14401 — 17280	14400
IX.	17281 — 20400	16250
X.	20401 — in več	18000

Za uvrstitev v plačilni razred so merodajni letni prejemki, ki so zavarovancu po službeni pogodbi zagotovljeni, oziroma ki jih dobiva zavarovanec iz službenega razmerja, zavezanega zavarovalni dolžnosti.

Letnim prejemkom se morajo razen plače v denarju vračunati tudi stanarina, aktivitetne, funkcijske in vse ostale doklade, nadalje dogovorjeni izpremenljivi prejemki (tantijeme, provizije i. t. d.), slednjič tudi naradni prejemki, najsi bodo katerekoli vrste.

Naradno stanovanje, prosto kurjavo in razsvetlavo, kakor tudi prehrano je vračunati z zneskom, ki ga od časa do časa določa minister za socialno politiko ali z njegovo pooblastitvijo pristojni veliki župan za posamezne okraje svojega območja.

Za uvrstitev v plačilne razrede so, kakor omenjeno, merodajni prejemki, ki jih dobiva zavarovanec v zavarovanju zavezani službi. Za zavarovanje je odgovoren službodajalec. Stvar je enostavna, če je zavarovanec samo pri enem službodajalcu zaposlen.

Komplikacije pa nastanejo, če je isti nameščenec hkrati pri različnih službodajalcih zaposlen in če ustanavlja služba pri vsakem službodajalcu zase zavarovalno dolžnost. V tem primeru je treba razrešiti vprašanje, ali mora vsak službodajalec

zavarovati nameščenca ali pa zadostuje, da ga zavaruje samo en službodajalec. V slednjem primeru je seveda vprašanje, kateri službodajalec naj zavaruje nameščenca. Vsa ta vprašanja je zakon razrešil takole:

Ako zaposluje sporazumno več oseb istega nameščenca, če tudi vsaka oseba proti posebnemu plačilu, jamčijo vsi službodajalci nerazdelno za zavarovanje tega nameščenca. Podstava zavarovanju v tem primeru so vsi prejemki, ki jih dobiva nameščenec skupaj od vseh službodajalcev. Ta določba velja le, če porablja istega nameščenca sicer različni službodajalci, vendar pa v medsebojnem sporazumu. Če tega sporazuma ni, je nameščenec zavezan zavarovanju samo glede svojega glavnega opravila. Ako je torej nameščenec zaposlen pri različnih službodajalcih, ne da bi bilo med temi službodajalci sporazuma, je zavezan zavarovati se samo glede onega opravila, ki se mora smatrati za njegovo glavno opravilo. Za glavno opravilo velja služba, ki je najvišje plačana. Če so vse službe enako plačane, se mora glavno opravilo določiti po drugih za to merodajnih kriterijih. Kot taki kriteriji prihajajo v poštev: prejšnja zaposlenost in nje zveza s sedanjo zaposlenostjo, izobrazba nameščenca in nje odnos do zaposlenosti, daljša doba službenega razmerja i. dr.

(Dalje prih.)

Ali t. zv. »posebne izdaje« res niso »periodične tiskovine«?

Dr. Vladimir Knaiflič.

Za laika čudno vprašanje. Pa tudi nemalo ljubljanskih praktičnih pravnikov je začudeno pogledalo, ko sem jim nedavno predložil to vprašanje, češ: »Ali sme biti sploh dvom o tem? Kaj pa je posebna izdaja pravno drugega, kot obično izdaje dnevnika?«

Veljalo pa je doslej še drugo mnenje, namreč da so t.zv. »posebna izdanja« listov neperiodične tiskovine!